

Eyüp Sultan Camii-i Şerifi

ŞİFÂ-İ ŞERÎF DERSLERİ

ESERİN ADI: EŞ-ŞİFÂ Bİ-TA'RÎFİ HUKÛKÎ'L-MUSTAFÂ

ESERİN MÜELLİFİ: KÂDÎ İYÂZ (ö. 544/1149)

TERCÜME VE ŞERH EDEN: PROF. DR. MEHMET YAŞAR KANDEMİR

17.Mayıs.2015, Pazar - Sayfa 1
(Dersler öğle namazından bir saat önce başlar)

Türkçe Tercüme & Şerhi
Şifâ-i Şerîf Şerhi (3 cilt) - Mayıs 2012
Prof. Dr. Mehmet Yaşar Kandemir
Tahlil Yayınları, www.tahlilyayinlari.com

Eser Hakkında

ŞİFÂ-İ ŞERÎF gönüllerde Peygamber sevgisini tutuşturmak, onu bütün yönleriyle tanıtip anlatmak ve Müslümanlara, Sultân-ı Enbiyâ'nın haklarını savunmayı öğretmek maksadıyla yaklaşık dokuz asır önce Endülüslü tanınmış alim Kâdî İyâz tarafından yazılmıştır.

Ses kayıtları ve Ders notlarına
www.sifadersleri.com
adresinden ulaşabilirsiniz.

DERS KONUSU:

1. BÖLÜM: Yüceler Yücesi Cenâb-ı Hakk'ın Resûl-i Ekrem'in Şân ve Şerefini Yüceltmesi

1. KISIM: Allah Teâlâ'nın, Resûl-i Ekrem'i Övmesi ve Onun Kendi Katındaki Şân ve Şerefini Açıklaması

4. FASIL: Allah Teâlâ'nın, Peygamberimiz'in Yüce Değerine Yemin Etmesi

Arapça Kaynak sf. 75
Türkçe Tercüme, Cilt.1 - sf. 109

وقال الواسطي: أي نَحْلِفُ لك بهذا البلد الذي شَرَّفْتَهُ بمكانك فيه حياً ،
وبركتك ميئاً ، يَعْنِي : المدينة .
والأولُ أصحُّ ؛ لأنَّ السورة مكية ، وما بعده يُصَحِّحُهُ قوله تعالى : ﴿ وَأَنْتَ
حِلٌّ بِهَذَا الْبَلَدِ ﴾ [البلد : ٢] .

وَنَحْوُهُ قولُ ابن عطاء في تفسير قوله تعالى : ﴿ وَهَذَا الْبَلَدُ الْأَمِينُ ﴾ [التين : ٣]
قال : آمَنَّا الله [تعالى] بِمُقَامِهِ فِيهَا وَكَوْنِهِ بِهَا ، فَإِنَّ كَوْنَهُ أَمَانٌ حَيْثُ كَانَ .

Sûfi âlim Ebû Bekir el-Vâsî² (v. 331/942) şöyle demiştir: Âyetteki belde-
den maksat Medine olup, sağlığında içinde yaşamak sûretiyle kendisini
şereflendirdiğin, ölümünden sonra da vücûdunla kendisini bereketlendir-
diğin bu şehre senin için yemin ederim demektir. Ancak kendisine yemin
edilen şehrin Mekke olması daha doğrudur. Çünkü Beled sûresi Mekke’de
nazil olmuştur. Âyetin devamında gelen: ﴿ وَأَنْتَ حِلٌّ بِهَذَا الْبَلَدِ ﴾ “Sen de bu
beldenin sakinisin.”³ ifâdesi de oranın Mekke olduğunu göstermektedir.

Emîn’in Bulunduğu Şehir de Emîndir

Müfessir ve muhaddis sûfi İbni Atâ da⁴ (v. 309/922) ﴿ وَهَذَا الْبَلَدُ الْأَمِينُ ﴾
“Bu güvenli beldeye yemin ederim”⁵ âyetini tefsir ederken yukarıda zikre-
dilen görüşlere benzer bir görüş ileri sürerek şöyle demiştir: “Allah Teâlâ
Mekke’yi, Resûl-i Ekrem’in orada oturması ve onun içinde bulunmasın-
dan dolayı her bakımdan güvenilir bir şehir yapmıştır. Zira Resûlullah’ın
mübârek vücûdu orada bulunduğu için orası güvenli bir yerdir.”

2. İbnü'l-Ferganî diye de bilinen bu sûfi âlim, Ebû Bekir Muhammed ibni Mûsâ el-Vâsî'tir.
Ferganalı olup Cüneyd-i Bağdâdî'nin müridlerindendi. Onun tasavvufun esaslarına dâir
önemli sözlerinin bulunduğu kaydedilmektedir.

3. Beled 90/2.

4. Ebû'l-Abbâs Ahmed ibni Muhammed ibni Sehl ibni Atâ el-Bağdâdî, ilk devir sûfilerinden
muhaddis ve müfessir, Kur'an-ı Kerim'i her gün hatmettiği söylenen bir âbid ve
zâhiddir. On çocuğundan dokuzunun eşkiyâ tarafından öldürülmesi üzerine kendini ta-
savvufa vermiştir. İbni Atâ, ünlü sûfi Hallâc-ı Mansûr'un arkadaşlarındandır.

5. Tîn 95/3.

Yemin Edilen Evlat

Sonra Allah Teâlâ şöyle buyurdu: ﴿وَوَالِدٍ وَمَا وَلَدَ﴾ “Babaya ve evlâdına yemin ederim.”⁶ Bazı âlimler Cenâb-ı Hakk’ın bu âyetteki “baba” (vâlid) ifâdesiyle Hz. Âdem’i kastettiğini söylemişlerdir; o zaman da “evlâd” (veled) ifâdesiyle onun bütün soyu kastedilmiş olabilir. Bazı âlimler de âyette kendisine yemin edilen “baba”nın (vâlid) Hz. İbrâhim olduğunu söylemişlerdir; o takdirde Allah Teâlâ “evlâd” (veled) ifâdesiyle Muhammed sallallahu aleyhi ve selleme işaret etmiş olabilir. Şu hâlde bu sûrede iki yerde Resûl-i Ekrem’e yemin edilmiş olmaktadır.

Bu yeminlerden biri Peygamber Efendimiz’in yaşadığı şehire (“Yemin ederim bu beldeye ki sen de bu belde- nin sâkinisin”); diğeri ise babanın evlâdına (“Babaya ve evlâdına yemin ederim”) yöneliktir.

ثم قال تعالى: ﴿وَوَالِدٍ وَمَا وَلَدَ﴾ [البلد: ٣] [و] من قال: أراد آدم فهو عام؛ ومن قال: هو إبراهيم وما ولد فهي^(١) - إن شاء الله - إشارة إلى محمد ﷺ، فتتضمنُ السورةُ القسمَ به - عليه السلام - في موضعين.

وقال تعالى: ﴿الْمَ ذَٰلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ﴾ [البقرة: ١، ٢].

قال ابن عباس: هذه الحروف أقسام، أقسم الله [تعالى] بها. وعنه وعن غيره فيها غير ذلك.

وقال سهل بن عبد الله التستري: الألف: هو الله تعالى. واللام: جبريل. والميم: محمد عليهما السلام.

وحكى هذا القول السمرقندي، ولم ينسبه إلى سهل، وجعل معناه: الله أنزل جبريل على محمد بهذا القرآن لا ريب فيه، وعلى الوجه الأول يحتمل القسم أن هذا الكتاب حق لا ريب فيه، ثم فيه من فضيلته^(٢) قرآن اسمه [باسمه] نحو ما تقدم.

Elif, Lâm, Mîm

Allah Teâlâ bir başka âyette de şöyle buyuruyor: ﴿الْمَ ذَٰلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ﴾ "Elif, Lâm, Mîm. Kendisinde hiçbir şüphe bulunmayan kitap işte budur."¹

İbni Abbâs da "Elif, Lâm, Mîm" gibi sûrelerin başlarında olan bu harflerin birer yemin olduğunu söylemiştir. Yine İbni Abbâs ile onun gibi âlimlerin bu tür harfler hakkında daha başka görüşleri de bulunmaktadır.²

Sûfî müfessir Sehl ibni Abdillâh et-Tüsterî³ (v. 283/896) şöyle demiştir: "Elif, Allah Teâlâ; lâm, Cibril; mim de Muhammed aleyhisselâm demektir."

Bu görüşü, tefsir ve fıkıh âlimi Ebü'l-Leys es-Semerkindî, Sehl ibni Abdillâh et-Tüsterî'nin sözü olduğunu söylemeden nakletmiş ve "Elif, Lâm, Mîm. Zâlike'l-kitâbü lâ raybe fih"⁴ âyetine şu mânayı vermiştir: "Allah, Cebrâil'i, Muhammed'e, bu Kur'an ile indirmiştir. Onun içinde hiçbir şüphe yoktur."

İbni Abbâs'ın, bu harflerin birer yemin olduğunu belirttiği yukarıdaki görüşe göre buradaki yeminin mânası şöyle olur: "Yemin ederim ki, bu Kitap gerçektir, onda şüphe yoktur." Burada Resûl-i Ekrem'in faziletini gösteren bir başka şey daha vardır ki, o da, yukarıda geçtiği gibi, Allah Teâlâ'nın Kendi ismiyle onun ismini yan yana zikretmesidir.

1. Bakara 2/1-2.

2. Aliyyü'l-Kârî bu konuda yetmiş görüş bulunduğunu söylemektedir (Şerhu's-Şifâ, I, 79).

3. Sehl ibni Abdillâh et-Tüsterî hakkında bilgi için bk. I, 77.

4. Bakara 2/1-2.

وقال ابنُ عطاء في قوله تعالى: ﴿قَالَ الْقُرْآنُ الْمَجِيدُ﴾ [ق: ١]: أقسم بقوة
قلب حبيب [محمد] ﷺ حيث حمل الخطاب والمشاهدة ولم يؤثر ذلك فيه لعلو
حاله .
وقيل: هو اسم للقرآن . وقيل: هو اسم لله [تعالى]. وقيل: جبل محيط
بالأرض . وقيل غير هذا .

Kâf'ın Mânası

İlk devir sûfî, muhaddis ve müfessirlerinden İbni Atâ² (v. 309/922) “Kâf. Şerefi pek yüce olan Kur'an'a and olsun”³ âyetini açıklarken şöyle dedi: “Kâf ifâdesiyle Allah Teâlâ, habîbi Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem kalbinin kuvvetine yemin etmiştir. Çünkü onun kalbi Cenâb-ı Hakk'ın kendisine yönelik yüce hitâbına güç yetirmiş ve Mi'râc gecesinde Allah Teâlâ'yı görmeye tahammül etmiş, mânevî hâli pek yüce olduğu için de, bütün bunlar ona olumsuz herhangi bir etki yapmamıştır. Kâf'ın mânası hakkında ileri sürülen görüşlerden bir kısmı şunlardır: “Kur'an'ın isimlerinden biridir”; “Allah Teâlâ'nın isimlerinden biridir”;⁴ “Yeryüzünü çepeçevre kuşatan bir dağdır.”

2. İbni Atâ diye ünlü Ebü'l-Abbâs Ahmed ibni Muhammed ibni Sehl el-Bağdâdî hakkında bilgi için bk. I, 82.

3. Kâf 50/1

4. Kâf harfiyle başlayan Kâdir, Kâhîr, Kavî, Kâbîz gibi Esmâ-i hüsnâ'dan hareketle Kâf'ın da Cenâb-ı Hakk'ın isimlerinden biri olduğu ileri sürülmüştür.

"Yıldız" (Necm) Onun Kalbidir

Hız. Hüseyin'in torunu olan ve Ca'fer-i Sâdık lâkabıyla anılan Ca'fer ibni Muhammed⁵ (v. 148/765) «وَالنَّجْمُ إِذَا هَوَىٰ» "And olsun yıldız battığı zaman" âyetini tefsir ederken âyetteki "yıldız"ın (necm) Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem olduğunu söylemiş⁶ ve şöyle demiştir: "Necm", Muhammed aleyhisselâmın kalbidir. "Hevâ" da, nûrlar sebebiyle genişledi demektir.⁷ Yine Ca'fer ibni Muhammed, bu âyetteki "hevâ" fiiline "Muhammed aleyhisselâm Mi'râç'ta kendini tam olarak Allah'a verdi, başkasıyla meşgul olmadı" anlamı vermiştir.

Müfessir İbni Atâ «وَالْفَجْرِ، وَلَيَالٍ عَشْرٍ» "And olsun fecre. Ve on geceye"¹ âyetini tefsir ederken şöyle dedi: "Fecr, Muhammed sallallahu aleyhi ve sellemidir. Zira îmân ondan fışkırıp çıkmıştır."

Bu on gecenin, hac ibâdetleriyle meşgul olunan Zilhicce'nin ilk on günü olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem Zilhicce'nin ilk on gününde ashâbına "Başka günlerin hiçbirinde, içinde bulunduğumuz şu on gündeki amellerden daha faziletli hiçbir amel yoktur" buyurmuştur.² Bu on gecenin ramazan ayının son on gecesi yahut Muharrem'in ilk on günü olduğu da söylenmektedir.

وقال جعفر بن محمد في تفسير: «وَالنَّجْمُ إِذَا هَوَىٰ» [النجم: ١]: إنه محمد ﷺ، وقال: «النجم»: قلب محمد ﷺ، «هوى»: انشرح من الأنوار.

وقال: انقطع عن غير الله.

وقال ابن عطاء في قوله تعالى: «وَالْفَجْرِ» [الفجر: ١، ٢] الفجر: محمد ﷺ لأن منه تفجر الإيمان (١/١٠).

5. Ca'fer-i Sâdık, on iki imâmdan altıncısıdır.

6. "Yıldız", Muhammed aleyhisselâm olduğuna, "hevâ" fiili de inmek mânasına geldiğine göre, "Ve'n-necmi izâ hevâ" demek, "Mi'râç'tan döndüğü zaman Allah'ın Elçisi'ne yemin olsun" anlamına gelmektedir (Hafâcî, Nesîmü'r-riyâz [Atâ], I, 201).

7. Yani "Resûl-i Ekrem'in kalbi, Mi'râç'ta kalbine doğan Rabbinin nûrlarıyla genişledi" demektir (Hafâcî, Nesîmü'r-riyâz [Atâ], I, 201).

1. Fecr 89/1-2.

2. Buhârî, İdeyn 11, nr. 969.

الفصل الخامس

فِي قَسَمِهِ - تَعَالَى جَدُّهُ - لَهُ ، لِيُحَقِّقَ مَكَانَتَهُ عِنْدَهُ

قال جلَّ اسْمُهُ : ﴿ وَالضُّحَى ١ ﴾ وَاللَّيْلِ إِذَا سَجَى ٢ ﴿ مَا وَدَّعَكَ رَبُّكَ وَمَا قَلَى ٣ ﴾ وَالْآخِرَةُ
خَيْرٌ لَّكَ مِنَ الْأُولَى ٤ ﴿ وَلَسَوْفَ يُعْطِيكَ رَبُّكَ فَتَرْضَى ٥ ﴾ أَلَمْ يَجِدْكَ يَتِيمًا فَآوَى ٦ ﴿
وَوَجَدَكَ ضَالًّا فَهَدَى ٧ ﴿ وَوَجَدَكَ عَائِلًا فَأَغْنَى ٨ ﴿ فَأَمَّا الْيَتِيمَ فَلَا تَقْهَرْ ٩ ﴿ وَأَمَّا السَّائِلَ فَلَا
تَنْهَرْ ١٠ ﴿ وَأَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ ١١ ﴾ [الضحى: ١ ، ١١] اختلف في سبب نزول هذه
السورة .

5. Allah Teâlâ'nın, Resûlünün Değerini Göstermek İçin Kendi Varlığını Gösteren Bazı Delillere Yemin Etmesi

Yüce Allah şöyle buyurdu:

﴿وَالضُّحَى. وَاللَّيْلِ إِذَا سَجَى. مَا وَدَّعَكَ رَبُّكَ وَمَا قَلَى. وَلَلْآخِرَةُ خَيْرٌ لَّكَ مِنَ الْأُولَى. وَلَسَوْفَ يُعْطِيكَ رَبُّكَ فَتَرْضَى. أَلَمْ يَجِدْكَ يَتِيمًا فَآوَى. وَوَجَدَكَ ضَالًّا فَهَدَى. وَوَجَدَكَ عَائِلًا فَأَغْنَى. فَأَمَّا الْيَتِيمَ فَلَا تَقْهَرْ. وَأَمَّا السَّائِلَ فَلَا تَنْهَرْ. وَأَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ﴾

1. “And olsun kuşluk vaktine,
2. Ve sükûna erdiğinde geceye:
3. Rabbinin seni terk ettiği de yok, sana darıldığı da.
4. Senin için âhîret dünyadan daha hayırlıdır.
5. Rabbin sana istediklerini verecek, sen de hoşnut olacaksın.
6. O seni yetim bulup da barındırmadı mı?
7. Sen hidâyeti ararken O sana yol göstermedi mi?
8. O seni yoksul bulup zengin etmedi mi?
9. Öyleyse yetime sakın kötü davranma.
10. İsteyeni azarlama.
11. Rabbinin nimetini yâdet.”¹

Duhâ Sûresi'nin Sebeb-i Nüzûlü

Bu sûrenin nüzûl sebebi hakkında ihtilâf edilmiştir. Söylendiğine göre bir defasında Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem rahatsızlanmış, bu sûre içinde birkaç gece teheccüd namazına kalkamamıştı. Bunun üzerine bir kadın ileri geri konuşunca bu sûre nâzil oldu.

Cebrâil aleyhisselâm, Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem'e birkaç gün gelmeyince Kureyş kabilesinden bir kadın (Tebbet sûresinde kendisinden "odun hamalı" diye söz edilen kadın; Ebû Leheb'in karısı Ümmü Cemîl) "Onun şeytanı gecikti!" dedi. Veya Fahr-i Âlem Efendimiz rahatsızlığı dolayısıyla iki üç gece teheccüd namazına kalkamayınca, yine o kadın: "Muhammed! İki üç gecedir sana gelmediğine göre, umarım şeytanın seni terk etmiştir!" dedi. Bunun üzerine Duhâ sûresi nâzil oldu.²

Bir başka rivâyete göre de Resûl-i Ekrem'e birkaç gün vahiy gelmemişti, bunun üzerine müşrikler aynı şekilde konuşmuşlardı.

Resûlullah rahatsızlanıp da Cibrâil aleyhisselâm ona iki veya üç gece gelmeyince, müşrikler: "Rabbi onu terk etti!" demişlerdi. Bu sûre onun üzerine nâzil oldu.³

٢٦ - فقیل : کان تزكُ النبي ﷺ قيامَ الليل لعذرٍ نزل به ، فتكلمت امرأة في ذلك بكلام (٢) .

2. Buhârî, Teheccüd 4, nr. 1125; Tefsîr 93/1, 2, nr. 4950, 4951; Fezâilü'l-Kur'ân 1, nr. 4983.

3. Tirmizî, Tefsîr 93, nr. 3345.

Ona Verilen Altı İkrâm

Duhâ sûresi, Allah Teâlâ'nın Peygamber Efendimiz'e olan ikrâm-larından, ona verdiği yüce değerlerden altısına işaret etmektedir:

Birinci İkrâm: Allah Teâlâ bu sûrede “And olsun kuşluk vaktine (yani kuşluk vaktinin Rabbine), ve sükûna erdiğinde geceye” buyurmakta ve Resûl-i Ekrem'in aşağıda belirtilen hâllerine yemin ile başlamaktadır. Bu durum, Resûlullah'a verilen hayır ve ikrâmın büyüklüğünü göstermektedir.

İkinci İkrâm: “Rabbinin seni terk ettiği de yok, sana darıldığı da.” âyeti, Resûl-i Ekrem'in Allah katındaki üstün yerini, değerini ve Cenâb-ı Hakk'ın ona olan muhabbetini bildirmektedir. Bazılarına göre bu âyetin mânası, “Allah seni Peygamber olarak seçtikten sonra hiç ihmâl etmedi” demektir.

٢٧ - وَقِيلَ: بَلْ تَكَلَّمُ بِهِ الْمَشْرُكُونَ عِنْدَ فَتْرَةِ الْوَحْيِ ، فَنَزَلَتْ هَذِهِ ^(١) السُّورَةُ ^(٢).

قال القاضي الإمام أبو الفضل رحمه الله: تَضَمَّنَتْ هَذِهِ السُّورَةُ مِنْ كَرَامَةِ اللَّهِ تَعَالَى لَهُ ، وَتَنْوِيهِهِ بِهِ ، وَتَعْظِيمِهِ إِيَّاهُ سِتَّةَ وَجُوهٍ:

الأول: الْقَسَمُ لَهُ عَمَّا أَخْبَرَهُ بِهِ مِنْ حَالِهِ بِقَوْلِهِ [تَعَالَى]: ﴿وَالضُّحَىٰ ۝ وَاللَّيْلِ إِذَا سَجَىٰ ۝ أَيُّ وَرَبِّ الضُّحَىٰ ۚ وَهَذَا مِنْ أَعْظَمِ دَرَجَاتِ الْمَبَرَّةِ ^(٣) .

الثاني: بَيَانُ مَكَانَتِهِ عِنْدَهُ وَحُظُوَّتِهِ لَدَيْهِ بِقَوْلِهِ تَعَالَى: ﴿مَا وَدَّعَكَ رَبُّكَ وَمَا قَلَىٰ ۚ أَيُّ: مَا تَرَكَكَ وَمَا أَبْغَضَكَ . وَقِيلَ: مَا أَهْمَكَ بَعْدَ أَنْ اصْطَفَاكَ .